

Vresros i tillstånd av välmåga (t.v.) och utmattning (t.h.). Efter att årsskotten har plockats bort under två eller tre år har busken torkat på rot. Foto: Lotta Flemming.

OA:s vresrosbekämpning på Valsörarna

LOTTA FLEMMING

Ostrobothnia Australis (OA) har bekämpat vresros på Valsörarna under sex somrar från år 2015 till 2020. Bekämpningen var en fortsättning på det arbete som påbörjades inom NTM-centralens projekt Vikuri (Vieraskasvilajit kuriin, 2010–2014), där en första kartering gjordes längs den västra stranden av huvudön. När Vikuri-projektet tog slut 2014 efterlystes föreningar eller personer som kunde fortsätta bekämpningen av objekt som inte hann utrotas inom projektiden. OA ville fortsätta bekämpningen av vresrosor och ansökte om och beviljades skärgårdens miljövårdsbidrag för ändamålet av NTM-centralen i Södra Österbotten. Svenska litteratursällskapet har också stött arbetet ekonomiskt.

Vresrosen (*Rosa rugosa*) är klassad som en invasiv främmande växtart. Främmande betyder i det här sammanhanget att den inte är ursprungligt vilt växande i Finland, utan har importerats till landet av människan. Vresrosen hör hemma i Nordostasien. Skadlig anses den vara eftersom den lätt förvildas, det vill säga den sprider sig från trädgården till naturen där den förorsakar skada genom att tränga undan ursprunglig växtlighet och på det sättet förändrar miljön. Sedan OA började

sitt bekämpningsprojekt har vresrosen kommit med på Finlands nationella lista över invasiva främmande arter, vilket betyder att bekämpningen har gått från att vara en frivillig åtgärd för att skydda den naturliga mångfalden till att vara varje markägares lagenliga skyldighet.

OA:s bekämpningsarbete har utförts på talko. Vi har ordnat ungefär två talkon per sommar. Det har som mest varit tolv deltagare, och många olika åldersgrupper har varit representerade. OA har i huvudsak arbetat med utmattningsmetoden, som innebär att växtens alla gröna delar (årsskott) plockas bort upprepade gånger med följd att busken torkar på rot. Det är en metod som passar utmärkt för talkoarbete eftersom den enda utrustning som behövs är sekatorer och handskar, och inga farliga ämnen hanteras. För att det ganska långsamma utmattningsjobbet ska vara roligare är också trevligt sällskap en fördel, och den biten har kunnat uppfyllas väl på OA:s vresrostalkon. Utmattningsmetoden kräver upprepade besök under flera somrar, men vartefter buskarna försvagas går jobbet allt fortare. På ett bestånd prövades nerklippning ända till marken, men det gav sådan fart åt tillväxten att vi konstaterade att den metoden inte lämpar sig när vi har möjlighet till endast ett par besök per sommar. I hemmaträdgården kan den passa bättre, där har man möjlighet att kapa uppstickande skott flera gånger per sommar.

Vresrosorna på Valsörarna är koncentrerade till stränderna. Kartan visar de nu kända bestånden (rosa punkter) utan att ta hänsyn till deras storlek.

Vresrosen växer ofta tillsammans med havtorn och konkurrerar troligen med den om livsutrymmet. Utmattningsjobbet är en långsam bekämpningsmetod men i gott sällskap flyger timmarna iväg. Foto: Lotta Flemming.

Valsörarna är ett av de värst drabbade ställena i Kvarkens skärgård när det gäller utbredningen av vresrosor. Hittills har rosor lyckligtvis bara hittats längs stränderna. Hedar, som det finns mycket av på Valsörarna, är också en miljö där de skulle kunna trivas. Kanske vattnet är en viktigare spridningsväg än fåglar, eller så är den täta hedvegetationen en mer utmanande grogrund för rosornas frön än stränderna.

När det gäller vresrosens historia vet vi att det har funnits ett bestånd på Lilla Långbådan år 2006, när miljöförvaltningen utförde naturtypsinventering på Valsörarna. Vid en biotopinventering som gjordes 1996 inom Kvarkenrådets projekt Grön Bro noterades inte vresros över huvud taget. Inte heller 1990, när Anne Rosenblad undersökte floran på Valsörarna som graduarbete, noterades vresros. Spridningen har gått fort sedan den första etableringen. Ser man på hela Kvarkenområdet finns det rätt mycket vresrosor i de södra delarna av området medan det mot Mickelsörarna och längre norrut verkar finnas mindre av dem. I ett ännu större perspektiv tenderar främmande växtarter att etablera sig först i landets södra del och sprida sig i nordlig riktning. Vresrosor hittas mest i den yttre skärgården. När OA inledde sin bekämpning år 2015 visste vi om ett sextiotal vresrosor och hälften av dem fanns på Lilla Långbådan. I år känner vi till över 200 enskilda bestånd, men de är nu under aktiv bekämpning i NTM-centralens projekt Inspect, som också undersöker och jämför olika bekämpningsmetoder.

Det stod från början klart att ett par talkon per sommar inte räcker till för att bekämpa alla vresrosor på Valsörarna. Insatserna koncentrerades därför i huvudsak till

När alla gröna växtdelar avlägsnas upprepade gånger tröttnas busken till slut ut. Isen brukar ta hand om resterna. Foto: Lotta Flemming.

Lilla Långbådans södra strand där det inte var långt mellan rosbuskarna och några av dem var stora och utbredda. Det andra området där vresrosor bekämpats regelbundet är de nordvästra uddarna Tuorelaskatan och Käringbådarna. På de uddarna fanns ett tjugotal enskilda buskar, men inga större bestånd. Tack vare närheten till fågelstationen har bland annat ornitologer på lediga stunder bekämpat vresrosor där och troligen också lyckats utrota flera. Vid några talkon har också holmarna söder om Lilla Långbådan, Holsterbådan, Långbådagrynnan och Västra Malbulten, gått igenom. Man måste vada för att ta sig dit så därför har de kunnat besökas bara vid vissa tillfällen.

Buskarna längst ut på udden av Lilla Långbådan var små, enskilda bestånd. På mitten av udden fanns de största bestånden som var mellan 10 och 50 m² stora samt enskilda buskar av olika storlek. Förekomsterna längs stranden i viken var också små och väl avgränsade. Även om vi koncentrerat arbetsinsatsen till Lilla Långbådan har vresrosorna ändå varit så många och stora att vi inte har hunnit med alla varje gång. Strategin har varit att avancera från udden inåt för att koncentrera arbetet till ett allt mindre område. De yttersta små buskarna svarade snabbt på behandlingen och redan sommaren 2016 noterades ett tiotal döda buskar. Udden har kontrollerats årligen, och varje gång har hittats små skott att bekämpa, antingen nya buskar eller överlevande rotskott. Riktigt små buskar kan gömma sig under tång och vass som spolats iland, och sådana driftvallar finns både på udden och längs resten av stranden.

De stora bestånden i mitten av området har varit den största utmaningen. Det var flera bestånd på tillsammans närmare 100 m². Bestånden var inte enhetliga utan ursprungligen enskilda hopväxande buskar som konkurrerade om utrymmet med

havtorn. De stora bestånden har varje gång bekämpats i någon mån, men sommaren 2020 hann talkogänget för första gången få jobbet klart. Dels var vi många, men framför allt har insatserna gett resultat så att det varje gång var mindre arbete som skulle hinnas med på en dag.

De här årens arbete har visat att det är möjligt att relativt snabbt få resultat med utmattningsmetoden. Vi har också sett hur viktigt det är att följa upp bekämpningen år efter år. Vi vet inte säkert om de nya plantorna är rotskott från till synes döda buskar som ännu efter ett par tre år trots allt haft liv i rotsystemet. Troligare är ändå att de kommer från frön som finns i marken. Uppföljning och bekämpning av småplantor är ändå ett litet jobb i förhållande till allt arbete som bekämpningen av stora bestånd har krävt, och det är definitivt värt det istället för att låta rosorna ta över på nytt.

OA:s vresrosprojekt har flera gånger uppmärksammats i medierna. Sommaren 2015 hade vi en reporter och fotograf från Svenska Yle med oss på talko, och det resulterade i reportage på Yle Arenan (<https://svenska.yle.fi/artikel/2015/08/17/vres-rosor-tar-over-skargarden>) och i radio. År 2016 gjorde Yle Vega ett inslag om bekämpningen. Vresrosen har varit tema på ett av OA:s månadmöten 2017 med Panu Kunttu från WWF som inbjuden talare. Lika viktigt som att se konkreta resultat av bekämpningen är att problemet med förvildade vresrosor i skärgården får synlighet. En förutsättning för att bekämpningen på sikt ska ha framgång är att allmänheten och särskilt skärgårdsbefolkningen förstår varför vresrosen är skadlig och bör tas bort.

Det är inte bara vresrosen som kan ställa till det för havtornen. Under vintern 2019–2020 förekom kraftiga vattenståndsvariationer vilket gjorde att isen ställvis hade förstört stora havtornsbestånd (Valsörarna 6.4.2020).
Foto: Niclas Fritzen.

